

ב־12 באפריל יציג הסינמטק התל־אביבי סרט איטלקי חדש בשם הטפיל. מה עושה בסינמטק סרט חדש, שלא הוצג עדיין בבתי־הקולנוע? התשובה מחפשת על סוג מסוים של צנזורה שאינו כתוב בחוק ואינו מוכתב מלמעלה, ולמרות הכל זוהי חמורה וקטלנית יותר מכל מועצה לביקורת שמונחת עד היום על־ידי שר־פנים כלשהו.

הכוונה היא לצנזורה הכלכלית, המוכיח תבת על־ידי בעלי בתי־הקולנוע שחש, בסופו של דבר, הפוסקים האחרונים ביחס למה שמוצג בארץ. השיקול האחד הקובע לגביהם את גורלו של סרט הוא: האם זה מיסחרי, או לא? ומאחר שמיסחרי, בעיני גיהם, הוא רק אותו סרט שדומה להצלחה מיסחרית קודמת, הרי ברור שהאפשרות לראות בישראל דברים יוצא־דופן כימי עט שאינה קיימת.

אלימות, מין ומחאה חריפה. אבל לעיתים נדמה, שאפילו אלה החולקים בתלם המיסחרי המקובל נתקלים בקיר אטום. כמו למשל, המפסץ של הספיל, לפי כל הסימנים, זהו סרט שכל בית־קולנוע ישמח להציגו. יש בו אלימז' ויש בו מין, יש בו התנהגות חריגה ומנהגיות למיניהן. בקיצור, כל מה ש"הולך" היום בשוק. אבל, מתוך סיבות, לא מובנות, מסתובב הסרט כבר שנתיים וטרם יצא להפצה. אולי משום שמעבר לכל התכור נות ה"נאצלות" הנזכרת לעיל, היא גם מחאה חברתית חריפה המבקשת מן הצרפים לחשוב, תוך כדי צנייה, ובעלי־בתי־הקולנוע סבורים שאסור לדרוש זאת מן הצופה הישראלי הממוצע.

ההפסד, כולו, של הקהל, כי הטפיל הוא סרט יוצא־דופן, שבאמת כדאי לראותו. סרט שכאשר הוצג לפני שנתיים בפסטיבל־הסרטים בקאן, זכה בביקורות חיוביות מכל הכיוונים, ואפילו הצנזורה האיטלקית ניאחזה להתירו להצגה, אחרי שעינה בביקורות אלה.

לכמרים אסור לגמגם. סרג'ו נאסי קה, הבמאי הצעיר, שזה לו סרטו הראשון, הושפע מן האנטי־כנסייתיות של בוניואל, ומסיגנון־המחאה הנקוט על־ידי במאים איטלקיים כמו מארקו (מארש הנצ'ון) בלוקינו. ובשלב שתי תכונות אלו יחד, הוציא מתחת ידיו קריקאטורה של החברה בדרום־איטליה, שהיא ביקורתית עד כדי רישעות.

גיבור הסרט אינו מוציא מילה מפיו עד לרגע האחרון. קורבן, לכאורה, של המע־

..אני מוכנה להזדהות עם גורילה"

כשהיתה בת 18, בחר בה אינגמר ברגמן לתפקיד זוטרה של שחקנית צעירה בלונדית, החולפת בלא משים בחיובי ליל־קין. מאז הפכה למשך תקופה ארוכה לסמל הנערה הלבבית, החייכנית, הפשוטת והטיבעית שקישטה בין השאר, 10 מסרטי של ברגמן. כיום היא בת 42, הספיקה להתגרש, ותפקידה האחרון, כי פסיכיאטרית, מרחיק אותה סוף־סוף מדי־מיו שממנו החלה להתעייף.

היא, כמוכן, ביבי אנדרסון, אחת השחקניות החביבות ביותר על אינגמר ברגמן, שהשתמש בה שוב ושוב כאבי־טיפוס ל־תום ולנעורים, בין כבת־לוייתו של הלי־צן הנווד בהחזותם השביעי, או כנערה המודרנית וכוכר מן העבר בעת־יובעונה אחת, בתותי בר.

ביצירתו של ברגמן היא תופסת מעין מקום־ביניים, בין דמותה הבשלה והמבוגרת של אוה דאהלבק, שהיתה לפנייה, ל־דמותה המורכבת והעשירה של ליב אולמן שבאה אחריה (במקביל לביבי אנדרסון, עבד ברגמן עם אנדרסון אחרת, האריאט, שהיתה עבורו סמל לחושניות במרבית סרטיהם המשותפים).

למעשה, ביבי היתה זו שהביאה את ידידתה, ליב, באותה עת עדיין שחקנית

המגמגם (אל קליבר) והנכרה ג'נט אגנר (גם בתמונה העליונה) על גופת הסבתא המתה

שחקנית ביבי אנדרסון ב"תמרים שחורים בריו" לא איכפת לי להיות אשה בוגרת"

בכלל, הבמה הביאה לה פעמים רבות את הטיפוס שלא מצאה מחוץ לשוודיה, בקולנוע.

בשל גיסינה התיאטרוני הוונמה להור־סיע, לצידו של סטיב מקווין, בגירסה שהפיק זה לפי מחזהו של איבסן אויב העט, בהתחלה חשבת שזו בדיחה, היא מספרת. "אחרי־כך, כשעיניתי שוב במחזה, מצאתי שיש בדמות שהופקדה בידי משנה שורשי ומפוכה. אבל אני חורש ששת שכל מה שייראה בסופו של דבר על המסך, יהיה סתם עקרת־בית."

היא מרוצה הרבה יותר מסידרה של מחזות סטרינדברג שעשתה עבור הטל־וויזיה השוודית עם בעלה־לשעבר, הבמאי קיל גרדה. (העלמה יוליה בהשתתפות, שודר בזמנו גם בטלוויזיה הישראלית), אבל בינתיים החליטה להתמקם, לזמן־מה, בגירורק. היא רשמה שם את בתה בת השש, ג'ני, לבית־ספר, ומחכה לביי־קורות על סירטה התוליוודי האחרון, לא הבטחתי לך ג'ושונים, שבו היא מגלמת פסיכיאטרית. והיא מכינה את תפקידה הבא על הבמה, במחזה חדש של ארתור מילר בשם תיקרת הבישוף, שבו היא מגלמת שחקנית מובטלת ממיוחד־אירופה. אחרי החששות שתקפו אותה באמצע שנות ה־30, על כך שכל תדמיתה עומדת בסכנה מול הזמן התולף, היא מרגישה היום נינוחה הרבה יותר.

"היש לי רושם ששנות החרדה מאחורי, לא איכפת לי להיות אשה בוגרת. זה אפילו מרתק. חוץ מזה, גיליתי שאינני היחידה שעברה את גיל ה־40. וזה כבר הופך את כל כל העניין הרבה פחות טראגי" היא מסכמת.

נורווגית אלמונית, אל ברגמן, והציגה את השניים זה לפני זה. השלושה הם עדיין ידידים אמיצים, למרות התהפוכות הרבות שחלו בחייהם הפרטיים מאז סירטס המ־שותף הראשון, פרסונה.

"ליב משמשת לו מדיים שדרכו הוא מעביר את הגיגיו אל הצופה", מסבירה ביבי, "ואולי משום כך טיבעי שהעדיף אותה כדמות מרכזית בסרטיו. אין זה מציק לי, אלא כששואלים אותי שוב ושוב מדוע הסכמתי לכך. למעשה, מה שהטריד אותי לא היה העובדה שהוא בחר בליב, אלא החשש לגורל־שלי. מה יהיה עלי, מחוץ לעולמו של אינגמר ברגמן?"

אני זקוק לך — צעירה יותר! כדי להיווכח בכך, ניסתה כוחה בכל מיני סרטים שלא תמיד הצדיקו את המאמץ שהושקע בהם. "אומנם, אני מוכנה להזדהות עם גורילה לפני המצלמה, אם מבקשים זאת ממני" היא אומרת, אבל הרבה נחת לא צמחה לה מן הגיסינות השונים, גם אם לא ביקשו ממנה להזדהות עם גורילה. היא שבה מדי פעם לשוודיה, חזרה אל סירטי ברגמן, אם כי לא ביקשה ממנו אף פעם תפקידים מור־כבים יותר, עד שהוא עצמו החליט להציב אותה בפרסונה, ואחרי־כך בחגנעם. ורק כאשר ביום בהיר אחד אמר לה, "אני זקוק לך, בגירסה צעירה יותר" תפסה שלא היתה סתם קישוט בסרטיו, אלא דמות מוגדרת מאד. "הסתבר לי שבכל זאת אין הרבה צעירות המסוגלות להקרין אותה ההרגשה שמצא בי ברגמן" אמרה. **עקרת־בית עם סטיב מקווין.** היא עדיין עובדת עימו, באחרונה הופיעה בי־בימיו בהצגת הלילה ה־12 בשטוקהולם.

תשובה לתשוקתיה הפיסיות, ולבת זהו המשרת האידיאלי שאינו מתערב, אינו דורש מאומה, בקיצור — חפץ שאפשר להשתמש בו מבלי שיגיב.

אבל עד מהרה הופכת נוכחותו של הח־פץ חיונית, וחיוניותו הופכת הרסנית. עד שהגנרל, שאינו יכול לשאת את כלמתו, קופץ מן החלון שבקומה העל־יונה, בדיוק בשעה שרעייתו מתעלצת עם הצעיר ובנה הנכה מצץ בהם מחרכי הדלת.

פגישת שכזאת. כדי להשתיק את השמועות, שעשו להן כנפיים כבכל עייר־רה קטנה, על יחסיה של האם עם האומנת ממין זכר, היא משגרת אותו ואת בנה אל העיירה הצרפתית לורד (שם נעשה הבתולה הקודשה, לפי אמונה דתית, גיסים, ומחזירה נכים לאיתנים). בדרך פוגשים שניים בצעירה יפהפייה ובסבתה, ישישה שאינה יותר מצמצם נושם. הצעירה החלי־טה להקדיש חייה לסבתה, ונמצאת, זו הפעם השלישית, בדרכה ללורד, מתוך תיקוה להצילה. שני הצמדים ממשיכים בדרכם יחד.

בסופו של עניין גם הצעירה אינה יכולה להתעלם מן הדחפים הפיסיים המקרי־גים בכל גוף נורמלי בריא, ושעה שהוקנה שוכבת חסרת רוח־חיים לצידה, אחרי ש־כל מחוללי הגיסים המקודשים של לורד

רכת החברתית שבה הוא חי, הוא הופך מנטפל לטפיל, ממנוצל למנצל, וכל זאת מבלי שינקוף אצבע.

בגלל שהוא כבד־רפה וכבד־לשון (ומ־שום כך מתנזר מדיבור), לא ניתן לגיבור בלונדי ויפה־הואר זה, לסיים את בית־הספר לכמורה שבו למד. הכנסייה אינה מרשה לכמרים לגמגם, ומאחר שמוצאו צנוע ביותר, ובחר בכנסייה כמיפלט מן העוני, אין לו ברירה אלא לקבל את האל־טרנטיבה שמציעים לו בסמינר: הוא הולך לטפל בבנו הנכה של גנרל־בדימוס.

מישפחה שכזאת. הבן הנכה הוא, כמוכן, סממן של הריקבון המכרסם ב־אצולה. הוא רתוק לכיסא־הגלגלים, מרטיב בכל פעם שמבהילים אותו, ומפצה את עצמו על נכותו במנות גדולות של ר־עות, בהתעללות בחלשים ממנו ובניבזות כמעט־מאקאוולית.

אביו של הנכה המרושע, שריפיונו המי־ני נרמז בביורו, מסתגר מזה שנים ב־חדר־עבודתו, עם אותות־ההצטיינות וויכ־רונות הקרב מימי מוסוליני. האם החוש־נית והשתלטנית מנהלת את העסקים את המישפחה, ואילו הבת הבכורה, המעריצה את אביה כדי להרגיז את אמה, נהנית בעיקר מחירתור מריבות, ומקינאה בזולת. לכאורה נראה שהופעת הגיבור השתקן בחיק המישפחה הזאת, מביאה ישועה. הבן הנכה מוצא במי לרדות, האם מוצאת